

Göç ve Toplumsal Cinsiyet: Fransa’da Ayrılmış Türkiyeli Göçmen Kadınların Deneyimleri

Ceylan Türtük⁵

Giriş

Göç deneyimlerinde birçok ortak nokta bulunsa da, her göçmen kendine özgü bir şekilde bu süreci deneyimler. Göç konusu üzerine günümüze kadar yapılmış akademik araştırmalar, bu sürecin politik, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları hakkında detaylıca bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır. Bizler de bu akademik araştırmalara katkıda bulunmak için, daha önce üzerine araştırma yapılmamış bir konu üzerine eğilmeye karar verdik: Fransa’da göçmen Türkiyeli kadınların göç deneyimleri. Bize göre bu kadınlar hayatlarında iki büyük kırılmayı ardışık bir biçimde deneyimlemektedirler: göç ve ayrılma/boşanma. Bu süreci daha iyi anlamak için doktoramın ilk yılında 4 görüşmeci kadınla gerçekleştirdiğim ön saha çalışmasının sonuçlarını analiz edeceğiz. Araştırmamız yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla yapılmıştır.

Araştırmamızın temel sorunsalını “toplumsal cinsiyet” ve “aktörün göç deneyiminde değişen-yeniden şekillenen değer yargıları ve davranış biçimleri” üzerine oturtmaya çalıştık ve şu soruyu sorduk: “Göç, ailede bir kriz yaratmaktadır?” ya da “Göç, ailede daha önceden var olan sorunları kristelleştirmektedir?”.

Bu araştırmanın amacı, Fransa’daki Türk göçünde “ayrılık deneyimleri odaklanarak” evlilik, çift, değişen kadın-erkek ilişkileri konusuna sosyolojik bir bakış açısıyla bakmaktır.

Göç, boşanma ve kadın

Göçmen aileleri üzerine odaklanan sosyolojik araştırmalara baktığımızda “boşanma ve göç” konusu üzerine pek bir araştırma olmadığını görüyoruz. Yapılan araştırmalar göçün stresli bir süreç olduğunu ve bu sürecin “ikili ilişkiler” üzerine olumsuz etkisi olduğunu göstermiştir⁶. Bu da boşanma riskini yükseltmektedir. Yeni bir topluma adapte olmaya çalışan çiftler aynı zamanda kendi kültürleri ve değer yargılarını da korumak istemektedir. Yeni yaşam koşullarının getirdiği stresli ve belirsizliklerin olduğu süreçle karşılaşan çiftlerin ilişkilerinin yeni bir yola girdiği söylenebilir. Aynı zamanda göç edilen ülkenin göçmen politikalarının önemli bir role sahip olduğunu belirtmek gerekir. Oturma izni, çalışma izni, aile birleşmesi konusundaki prosedürler, aileye yapılan sosyal yardımlar bu politikalar arasında gösterilebilir.

1980’li yıllara kadar göçmen kadınlar göç araştırmaları tarafında gölgede bırakılmıştır. Birçok göç araştırmasında kadınlar göç sürecinin “kurbanları” olarak değerlendirilip, eşlerinin ve ailelerinin kararları dolayısıyla göç etmek zorunda kalmış aktörler olarak yansıtılmıştır. Kadınların deneyimledikleri göç süreçleri hakkında elimizde pek bir bilgi bulunmaktadır. 1984 yılında *International Migration Review*’in

⁵ Doktora öğrencisi EHESS/Paris’te. E-mail: cturtuk@gmail.com

⁶ Glick J. E., (2010) Connecting complex processes: A decade of research on immigrant families, *Journal of Marriage and Family*, vol. 72,498-515.

göçmen kadınlar üzerine olan sayısının, göç araştırmalarında kırılma yarattığını söyleyebiliriz. Bu sayı sayesinde göçmen kadınların da göçmen erkekler kadar iş piyasasında aktif olduğunu ve sadece ev içi alanda sınırlarının çizilemeyeceğini gördük. Birçok araştırmacı göç araştırmacılarında toplumsal cinsiyeti merkezli araştırmalara yönelip göç fenomeninin bu bakış açısından okunmasını sağlamıştır⁷. Bazı ülkelere olan göçün dalgasının (İspanya, Dominik Cumhuriyeti, Kolombiya, vb..) kadınsallaştığını, yani göç kararını alan ve ailede ilk göçen üyenin kadın olduğunu ortaya koyan çalışmalar da olmuştur⁸.

Bugüne kadar yapılan araştırmaları dikkat alarak, araştırmamızı göçmen ve göç sırasında boşanmış kadınların deneyimlerine odaklamaya karar verdik. 4 görüşmeci kadının, kişisel göç anlatılarından yararlandık. Araştırma sonuçlarımızı paylaşmadan önce, görüşmeci kadınların demografik bilgilerini vermek istiyoruz. 2 görüşmecimiz ailesi göçüyle, diğer 2 kadın görüşmecimiz ise evlenip-aile birleşmesiyle Fransa'ya gelmiştir ve hepsi de 20 yaşın altındadır. Fransa'ya gelmeden önce Fransızca ya da İngilizce bilmemektedirler. Bu yüzden Fransa'da günlük hayatta ilk deneyimlerini aileleri ya da kocalarının eşlik etmesiyle yaşamaktadırlar. Görüşmecilerimizden 3'ü ilköğretim mezunu Ege bölgesinden ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin ilçelerinden gelmektedir. 3 görüşmecimizin ailesinin ve eşinin göç nedeni ekonomikken, diğer göçmenimizin ailesinin göç nedeni politiktir. 4 görüşmecimiz de Paris ve Paris çevresi olarak adlandırılan Ile-de-France'a göç etmiştir. Hiçbir görüşmecimiz, göçmenliklerinin ilk yıllarında çalışma hayatında aktif değildir. Boşanma öncesi 1 görüşmecimiz hariç, diğer görüşmecilerimizin çocukları vardır. Boşanma sürecini iyi anlayabilmek için görüşmecilerimizle yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle evlilik, aile, cinsellik ve boşanma konuları hakkındaki düşüncelerini öğrendik.

Aile, evlilik ve cinsellik

Mülakatlarımız sırasında dikkatimizi çeken konu eşleriyle akraba bağlantılarının ya da komşuluk ilişkilerinin olduğudur. Bir görüşmecimiz hariç (aşık olup evlenmiştir bu görüşmecimiz), yapılan evlilikleri “görücü usulü” olarak tanımlayabiliriz. Evliliği hayatlarının doğal bir süreci ya da yaşanılması gereken bir etap olarak tanımlama eğiliminde olduklarını gördük. Ailenin önemli olduğunu “kutsal” ve “Allah'ın emri” gibi ifadelerle vurgulamışlardır. İki görüşmecimiz ailesinin çok disiplinli ve geleceği olduğunu, evliliği bir “kaçış noktası” olarak gördüğünü belirtmiştir. Eşleriyle tanıştıktan sonra 3 ay ve 1 sene arasında değişen bir süreç içinde evlenmişlerdir. Evlilik süresi öncesi eşlerini yeterince tanımadıklarını belirtmişlerdir.

Göçmenlikte beraber birçok deneyim artarda geldiğini fark ettik. Görüşmeci kadınlarının daha önce cinsel deneyimleri olmamıştır ve korunmaya dair bilgileri yoktur. 2 görüşmecimizde göçmenlikle beraber gelen “annelik” deneyimi dikkatimizi çekmiştir. “Göçmen kadın” ve “göçmen anne” olmak birçok değişikliği kısa bir sürede beraberinde getirmektedir. Bu durumun da “travma riski” taşıdığını söyleyebiliriz. Zira doktorla iletişim kuracak Fransızcaya sahip olmadıklarını ve çocuklarının şans eseri sağlıklı kalabildiklerini belirtmişlerdir.

Boşanma üzerine dair görüşleri ve boşanma nedenleri

Hiçbir görüşmecimiz, boşanmanın ya da ayrılmanın akıllarında olmadığını söylemiştir. Aksine bir görüşmecimiz Fransa'nın ve evliliğin kendisi için umut

⁷ Guerry, Linda, (2009). “Femme et genre dans l'histoire de l'immigration. Naissance et cheminement d'un sujet de recherche », *Genre et Histoire*, n. 5, automne.

⁸ Gregoria Gil, Carmen, (1988) *Migracion femenina. Su impacto en las relaciones de género*, Narcea, Madrid, 31.

anlamına geldiğini ifade etmiştir. Evliliğin bir ömür boyu sürmesi gerektiğini ve boşanma/ayrılmayı bir başarısızlık olarak gördüklerini fark ettik. Boşanmayı ailelerinde görmediklerini ve yeni bir “olay” olarak görmektedirler.

Genellikle görüşmecilerimiz evliliklerinin ilk yıllarında eşleriyle problemler yaşamaya başlıyorlar. Aldatma ve fiziksel şiddet mülakatlarımız sırasında ortaya çıkan başlıca nedenler arasındadır. Ayrılma ve boşanma kararı görüşmecilerimiz tarafından bir anda alınmamıştır. Şiddet sonrası olsun aldatma sonrası olsun eşlerini affettiklerini aldattıklarını ve kırdıklarını belirtse de ailenin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bununla beraber eşlerine olan güvenlerin kırıldığını gözlemledik. Yakın çevreleriyle ya da aileleriyle bu yaşadıkları deneyimleri paylaşmamaktadırlar. Çünkü bu olayları “saklanması”, “unutulması” ve “silinmesi” gereken olaylar” olarak görmektedirler.

Şiddetin ve aldatın tekrarlanması üzerine, görüşmecilerimiz ayrılmayı düşünmeye başlamaktadırlar. Bu karar alma sürecinin uzun sürdüğünü, zira 6-15 yıl gibi değişen evlilik süreçlerinden sonra ayrılmanın yaşandığını belirtmek isteriz.

Ayrılma süreci

Üç görüşmecimiz resmi olarak ayrılmıştır ve diğer görüşmecimiz halen boşanma sürecindedir. Ayrılma sürecini “yorucu”, “arzu edilmeyen” ve “depresif” gibi ifadeleri kullanarak anlatmışlardır.

Görüşmecilerimizin söylemlerine göre kocaları boşanma isteklerini kabul etmemişlerdir. Bu isteği “tehdit” olarak gördüklerini, “tekrar affedilmek istediklerini” belirtmişlerdir. Kadınların ekonomik ve sosyal anlamda kocalarına bağlı olduğunu görmüşlerdir. Boşanma isteğini söyledikten sonra fiziksel şiddetle karşılaşan ya da “duygusal anlamda şiddetle” (intihar etme tehditti) karşılaşan görüşmecilerimiz vardır.

Ayrılma kararı alan görüşmecilerimiz ilk olarak evden ayrılmaktadır. Ya arkadaşlarının yanına taşınmaktadırlar ya da yeni bir apartman dairesi aramaktadırlar. Mekânsal olarak bir ayrılık yaşanırken, resmi olarak boşanma sürecinin hemen başlamadığını fark etmekteyiz. Zira oturma izni konusu olsun karşılaşacakları bürokratik sorunlar, mahkeme masraflarını pahalı olması ve tekrardan barışma umutları bu süreci etkileyen önemli faktörlerdir. Görüşmecilerimizin ayrılma kararı sırasında ya da öncesi mesleki anlamda deneyimlerini olduğunu belirtmek isteriz.

Neden Fransa?

Görüşmecilerimizin göçmenliklerinin ilk yıllarında Fransa’da birçok zorlukla karşılaşsa da, hayatlarının geri kalan yıllarını bu ülkede geçirmek istediklerini fark ettik. Genelde ilk motivasyonları “çocuklarının gelecekları ve eğitimlari” olsa da, ülkenin yaşama koşullarından memnun olduklarını fark ediyoruz. Çocuklarının türkiye’ye göç deneyimi yaşamalarını istemektedirler.

Görüşmecilerimiz Fransızca konuşabildiğini ve gündelik hayatta kendilerini rahat ifade edebildiklerini belirttiler. Aynı zamanda kendilerini Fransa’da daha özgür hissettilerini belirten görüşmecilerimiz olmuştur. Göçmenlik sürecinde hayatında ilk defa çalışan kadınlar, zamanla kendilerine güvenlerinin arttığını belirtmişlerdir. Hizmet sektöründe (garson olarak, temizlikçi olarak) ve konfeksiyon işçisi olarak çalışmaktadırlar. Sigortasız çalışma, günde 12 saatten çok çalışma deneyimlerini yaşamışlardır. Bu deneyimler bize “göçmen kadının” ve “boşanmış göçmen kadının” iş piyasasında emeğinin sömürülebileceğini tekrardan göstermiştir. Görüşmecilerimizin sürekli iş aradıkları ve sık sık iş değiştirdiği dönemlerin olduğunu fark ediyoruz. Bu işleri sosyal ağlarıyla bulmaktadırlar ve genellikle Türkiyeli göçmen işverenlerle

çalışmaktadırlar. Fransızcalarının gelişmeleriyle daha iyi olanaklı işlere geçebilmektedirler.

Göçmenlik ve tek ebeveynlik

Yapılan araştırmalara göre göçmenlik ve tek ebeveyn olmak kadınlar için dezavantajlı bir durum yaratmaktadır⁹. Yaptığımız mülakatlar bize çocukların anneler tarafından bakımın üstlenildiğini gösterdi. Her ne kadar çalışıyor olsalar da görüşmecilerimizin aylık gelirleri düşüktür ve eşlerinden yeterli anlamda ekonomik destek görmediklerini belirtmişlerdir. Bazı görüşmecilerimiz Fransa'da olan aile üyelerinden ekonomik destek almaktadır.

Dikkatimiz çeken bir diğer konu ise, Fransa görüşmecilerimiz için bir şans olarak değerlendirilse de aynı zamanda temkinli olunması gereken bir ülke olarak görülmektedir. Zira Fransa'da çok göçmen vardır. Aynı zamanda evde "erkek figürünün" eksik olması çocuk yetiştirme konusunda görüşmecilerimizi kaygılandırmaktadır. Bu sebeple çocuklarının sosyal çevresi hakkında bilgi sahibi olmak istemektedirler.

Sonuç

Ayrılma göçmen kadınlarının deneyimlerine baktığımızda, iki stresli sürecin (göç ve boşanma) kısa bir süreçte deneyimlendiğini görmekteyiz. Dil bariyerleri, düşük gelire, yakın çevrelerinin duygusal destek eksikliğine rağmen görüşmecilerimiz çocukları ve kendileri için Fransa'da yaşamaya devam etmek istemektedir. Göç süreci boyunca, görüşmecilerimizin aileye, evliliğe ve boşanmaya dair değer yargılarını değiştiğini fark etmekteyiz. Aynı zamanda göçmenlik sürecinse ekonomik ve sosyal anlamda iş hayatında aktif olarak kendilerine olan güvenin paralel bir şekilde arttığını gözlemledik.

Ayrılma kararından sonra izlenen ilk süreçte resmi boşanmayı görmemekteyiz. Kadınlar ilk olarak apartman ve geliri daha iyi olan iş aramaktadırlar. Bu süreci "yorucu" olarak tanımlasalar da, aldıkları karardan memnun olduklarını gözlemleyip, bir anlamda Fransa'da tek başına çocuklarla yaşamayı "sosyal başarı" olarak görme eğilimleri vardır diyebiliriz.

Kaynakça

- Glick J. E., (2010) Connecting complex processes: A decade of research on immigrant families, *Journal of Marriage and Family*, vol. 72,498-515.
- Guerry, Linda, (2009). "Femme et genre dans l'histoire de l'immigration. Naissance et cheminement d'un sujet de recherche », *Genre et Histoire*, n. 5, automne.
- Gregoria Gil, Carmen,(1988) *Migracion femenina. Su impacto en las relaciones de género*, Narcea, Madrid, 31.
- Gérard Neyrand et Patricia Rossi, (2002) *Monoparentalité précaire et femme sujet*, Eres, Paris, 7-12.

---

⁹ Gérard Neyrand et Patricia Rossi, (2002) *Monoparentalité précaire et femme sujet*, Eres, Paris, 7-12.